

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A pártfogó felügyelet, mint intézkedés gyakorlati vetülete a fiatalok
elkövetők vonatkozásában**

Szerző: dr. Szűcs Réka

„Minden nemzedéknek új apostolokra van szüksége”

(Szent II. János Pál pápa, 2012. szept.26.)

A pártfogó felügyelet, mint intézkedés gyakorlati vetülete a fiatalok elkövetők vonatkozásában Jász-Nagykun-Szolnok megyében.....ezzel a címmel írtam a szakdolgozatomat a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Fiatalok ügyeinek szakjogásza képzésén folytatott tanulmányaim zárásaként.

A pártfogó felügyelet vagy, ahogy sokan emlegetik az utógondozás, ismert fogalmak nem csak a jogban jártas emberek számára, de bárkinek, minden halandónak.

Mi jut rögtön az eszünkbe róla?

Segítség, támogatás, életútvezetés, számonkérés és kontroll. Mindezeket magába foglalja a pártfogás jogintézménye. Én még kiegészíteném az előbbi felsorolásomat az alábbi fogalmakkal: összetettség, elhivatottság, kettősség és a jövő útja (itt talán még azt is meg merem kockáztatni, hogy a jövő kulcsa).

Hogy miért fogalmaztam meg ezeket a gondolatokat? Mert már jó ideje szeretném megismerni közelebbről a pártfogók munkáját, meghallgatni és összegyűjteni a tapasztalataikat. A bírósági titkári munkám révén kerültem közelebbi kapcsolatba a pártfogással, mint jogintézménnyel, s a titkári munkám eddigi három éve alatt azt tapasztaltam, hogy lassan a jogalkalmazásban is elmondhatjuk, hogy minden út a pártfogó felügyelethez vezet.

Elméletben már sokat hallhattunk a munkájukról, gyakorló bírák, ügyészek és most már mi is, a szabálysértésben (is) dolgozó titkárok rendszeres jelleggel kapcsolatba kerülünk velük, hiszen a szabálysértési közvetítői eljárás intézménye is működik, hozzáteszem sikeresen!

Hogyan tud a felügyelet megbirkózni azokkal a terhekkkel, amelyekből a jogszabályok egyre többet ruháznak rá? Hogyan sikerül teljesíteni a jogszabályban előírt elvárásokat? Mi működik és mi nem a munkájukban? Mikkor szembesülnek a jogalkalmazás során? A jogalkotó elgondolása működik a gyakorlatban? Ha esetleg nem, akkor ennek vajon mi lehet az oka?

Számtalan kérdés merült fel bennem a munkájuk kapcsán, ezért döntöttem úgy-a szakdolgozatom kapcsán, melyből a publikált anyagaimban szemezgetek Dr. Varga Zoltán kúriai bíró témavezetőm egyetértésével, hogy gyakorlati oldalról mutatom be a pártfogó felügyelet munkáját, megpróbálom a jogszabályok soraiból kiemelni az ő tevékenységüket, és ember közelebbé hozni!

Nagyon nagy munkát végeznek, de a sikerekről és az esetleges kudarcokról, illetve azok miértjeiről csak ők tudnak hiteles képet formázni!

A publikációimban (így jelen esetben is) kiragadok egy-egy fejezetet a szakdolgozatomból, s villantok fel, remélem érdekességeket, erről a témáról.

Rövid történeti áttekintés (a teljesség igénye nélkül)

Mint ahogy a korábbiakban is jeleztem, nem kívánok nagy mélységeiben a történeti ismeretekben elmélyülni, de szükséges, hogy pár mondat erejéig lássuk, hogy miből is fejlődött ki a mai pártfogó felügyelet.

A mai, modern értelemben vett pártfogás intézménye hazánkban az utógondozásból fejlődött ki, melyben úttörő munkát végeztek a civil-és egyházi szervezetek egyaránt. Elmondhatjuk, hogy a mai értelemben vett pártfogó munka alapjait ezek az intézmények tették le. Magyarországon először Eötvös József írt az elítéltek támogatásának, életvezetésének helyreállításához szükséges segítség fontosságáról, s a „Haza bölcse” Deák Ferenc is egy magas színvonalú, utógondozói intézmény kereteiben kezdett gondolkodni. Egyesületek, szervezetek kezdték meg munkájukat, melyekben nem meglepő módon- jogvégzett emberek végezték az érdemi munka dandárját, akik közelről is ismerték az adott helyzetbe került embereket, megvolt a kellő tapasztalatuk és nem utolsó sorban a megfelelő szakmai ismeretük.

A rabsegélyezéssel foglalkozó egyletek munkáját segítette és támogatta ösztönzőleg a Büntetőtörvénykönyvről szóló 1878. évi V. törvénycikk (vagy, ahogy a hétköznapiokban jobban

ismerjük: a Csemegi-kódex), amelyben már megfogalmazásra került, hogy a pénzbüntetésekből befolyt összeget pl.: a fiatalok elítéltek fogva tartására kell fordítani.¹

A Csemegi-kódex után született nagy törvény, vagy másik nevén is ismert az I. Büntető Novella volt a következő mérnök (1908. évi XXXVI. törvény). Ez a törvény a Csemegi-kódex módosításával a szabadságvesztés kiváltására alkalmas szankciók joggyakorlatba való bevezetésével írta be magát a jogtörténetbe. Angyal Pál, Vámbéry Ruzsem, Balogh Jenő, csak hogy pár nagy nevet említsek, akik keze munkája révén született meg ez a törvény. Itt most kifejezetten arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy az I. Büntető Novella gyökeresen átírta a fiatalok elkövetőkkel szemben addig alkalmazott gyakorlatot, hiszen a szabadságvesztés büntetés mellett megjelent a dorgálás intézménye, mely a mai megrovásnak felel meg, a próbára bocsátás, melyet szintén ismerünk a magyar hatályos jogban és sűrűn alkalmazzuk, a javító-nevelés, mely némely jellemzőjében ma is fellelhető a javítóintézeti nevelésben, valamint olyan intézkedések, melyek ma már ugyan nem használatosak, de a maguk nemében egyértelműen a megelőzést szolgáló intézkedések voltak, így pl.: házi felügyelet alá helyezés, házi vagy iskolai fenytés.²

Ebből az időszakból elég kevés információ maradt fent azzal kapcsolatban, hogy a fiatalok büntetés-végrehajtásában tevékenykedő szakembereket, hol és milyen módon képezték ki.

Az első információ 1913-ból származik, amikor is megjelent Farkas Edit „Hivatásos pártfogó” című füzet, melyet abból a célból jelentetett meg, hogy elsősorban a nők közül olyan személyeket képezzen ki, akik elsősorban társadalmi munka gyanánt, de mégis hivatásszerűen szerették volna ezt a tevékenységet végezni.

Az I. világháborút követő, valamint a két világháború közötti időszakban megélénkült az egyházak és a társadalmi szervezetek fogházmisziós tevékenysége, míg az állam szinte teljesen kivonult az elítéltek támogatásából és utógondozásával járó feladatokból.

A II. világháborút követően a pártállami szemlélet drasztikus változást hozott az alternatív eszközök alkalmazásának terén, mint ahogy a fiatalokról való „különgondolkodás” sem volt napirenden.

Egyre szigorodott a büntető igazságszolgáltatás, azonban a megkezdett fogházmiszióknak, a társadalmi segélyező szervezetek tevékenységének véget vetettek.

¹ A pártfogó felügyelői tevékenységre vonatkozó jogforrások, definíciók, ügymenetmodell, válogatott szakbibliográfia és iratminták tára (Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatának anyaga), Igazságügyi Hivatal gyűjteménye, 2009, (továbbiakban: Igazságügyi Hivatal, im.) 209-210. o.

² Igazságügyi Hivatal im.210. o.,

Volt egyfajta elvárás a megtett intézkedésekkel kapcsolatban, melyek azonban nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A pártállam büntetőpolitikája ellenére nem csökkent a bűnözés. Ez a tény a meghozott döntések újragondolását kívánta a döntéshozóktól. Ennek eredményeképpen született meg a hivatásos pártfogó felügyelet szervezéséről és feladatairól szóló 131/1970. (M.K.15) MM utasítás, mely megteremtette a fiatakorúak vonatkozásában a gyámhatóságok mellett működő hivatásos és társadalmi pártfogók működtetésének a feltételeit. A pártfogó felügyeletet akkor a megyei gyermek-és ifjúságvédelmi intézmények látták el³.

Ezzel az intézkedéssel tagadhatatlanul nőtt a pártfogás presztízse.

A fenti jogtörténeti előzményekből jól látszik, hogy hol pártfogásról, hol pedig utógondozásról beszéltek a jogforrások, s e két jogintézmény szabályozásbeli elhatárolása csak a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényben (továbbiakban: régi Btk.) tisztult le, amikor a jogalkotó a pártfogó felügyeletet járulékos intézkedési nemként beemelte a törvénybe, míg a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr. (továbbiakban: Bv.tvr.) IX. Fejezete az utógondozás szabályit rögzítette. A pártfogók feladatköre a 6/1979.(VI.29.) IM rendelet hatálybalépésével a javító-nevelő munka végrehajtásával is bővült, mely végül az 1993. évi XVII. törvénnyel eltörlésre került⁴.

A Btk módosításáról szóló 1987.évi III. törvény a munkabüntetések egyik formájaként nevesítette a közérdekű munkát, melyről tudjuk, hogy máig az egyeduralkodó munkabüntetés, melynek végrehajtásáért mind a mai napig a pártfogó felügyelők felelnek.

Szakdolgozatomban szeretnék kitérni a vádemelés elhalasztása estén tapasztaltakra is, ezért itt a történeti részben fontosnak tartom megemlíteni, hogy a vádemelés elhalasztásának jogtörténeti előzményét a New York-i Egyezmény 40.cikkének 3/b) pontja jelentette, mely kimondta, hogy lehetőség szerint minden erre alkalmas esetben lehetőséget kell adni a gyermekek ügyeinek bírói eljárás mellőzésével történő megoldásának. Ennek eredményeképpen épült be a büntetőeljárásba a vádemelés elhalasztásnak a lehetősége az 1995. évi XLI. törvény 17.§-val⁵.

Ahogy a jogszabályi háttér egyre inkább bevonta a pártfogó felügyeletet a végrehajtásba, úgy derült ki, hogy az addig központi irányítást nélkülöző, széttagoltan működő, kis létszánú felügyelet nem képes az egyre növekvő terheket ellátni. Újabb büntetőpolitikai reform kellett, melynek

³ Igazságügyi Hivatal im.215. o.

⁴ Igazságügyi Hivatal im.216. o.

⁵ Igazságügyi Hivatal im.216. o.

eredményeként a Kormány, a 2002. október 31-én hatályba lépő 1183/2002.(X.31.) számú határozatával elfogadta a Pártfogó Felügyelői Szolgálat új működési koncepcióját. Ennek eredményeképpen 2003. július 01-én, az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alatt létrejött az immáron egységes pártfogó felügyelői szervezet. Ezt a folyamatot az alábbi jogszabályok segítették, támogatták: A pártfogókra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2003.évi XIV. törvény, az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálat Országos Hivatala alapító okiratának kiadásáról szóló 5/2003.(IK.7.) IM utasítás, valamint az igazságügyi alkalmazottak szolgálati jogviszonyáról szóló 1997. évi LXVIII. törvény.

Lényeges történeti mérföldkőként született meg az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII.23.) Korm. rendelet, mely alapján szakterületi tevékenységként végzi a felügyelet a pártfogói felügyelői tevékenységet⁶.

Az utóbbi időben jelentős szervezeti változások történtek, melyek nagyon aktuálisak, hiszen a szervezeti átalakítást érintő jogszabály (Az egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi VI. törvény) 2015. április 01-jén lépett hatályba, mely változás érintette a pártfogó felügyelői szolgálatot. A Kormány célja az új törvény megalkotásával az volt, hogy egy egységes kormányhivatali rendszer jöjjön létre, melyben megszűnik a törzshivatal és a szakigazgatási szervek széttagoaltsága. Ez a 2015. évi VI. törvény módosította a fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok kialakításával és területi integrációjával összefüggő törvénymódosításokról szóló 2010. évi CXXVI. törvényt. Az új törvény a kormányhivatalok integrációja mellett megváltoztatta a hatósági elnevezéseket, bevezette a szakmai irányító miniszter fogalmát, újraszabályozta a kormányhivatalok eddigi ellenőrzési rendszerét, valamint a korábban részben önállóan működő szakigazgatási szervek helyett, melyek száma 17 volt, 12 főosztályt hozott létre, melyek további osztályokra tagozódnak tovább.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében a Kormányhivatalon belül a Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály osztályaként, a Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály Igazságügyi Szolgálataként dolgoznak a továbbiakban a pártfogó felügyelők. Mellettük egy főosztályon belül, de másik osztályként végzi tevékenységét a Szociális és Gyámügyi Osztály.

⁶ Igazságügyi Hivatal im. 218. o.

A pártfogó felügyelői munka (milyen munkát is végez ténylegesen?)

Mit is csinálnak jelenleg a pártfogó felügyelet munkatársai?

Az előbbi rövid történeti kitekintést követően a jelenlegi helyzetet szeretném felvázolni, aktuális állapotában.

Mi a pártfogó felügyelet? Egy misszió, amely próbálja a bűnismétlést megakadályozni és a „megbotlott” elkövetőket helyes úton tartani?

Mi a pártfogó felügyelet? Egy „büntetés”, aki rátelepszik arra, akivel dolgoznia kell és állandóan kontroll alatt tarja?

Mi a pártfogó felügyelet? Egy segítség, egy támogatás, aki segíti abban az elkövetőt, hogy minél hamarabb visszailleszkedjen abba a társadalomba, melynek normáit korábban, esetleg nem is egy alkalommal megszegte?

Mi a pártfogó felügyelet? Egy közvetítő az elkövetői és a sértetti oldal között, aki az elé került ügyeket a békeesség medrében tartva megpróbálja a felek közötti egyezséget elérni?

A pártfogó felügyelet a fentiek közül mindent jelent, külön-külön is és együttesen is.

Kontrollt? Igen, hiszen nyomon követi a pártfogoltak minden lépését, felhívja őket a jogkövető magatartásra.

Segítséget, támogatást? Igen, hiszen segíti az egyént visszailleszkedni a társadalomba, segít az „új élet” megkezdésében, újrakezdésében.

Misszió? Igen, mert segít, támogat, a kérdésekre választ ad, legalábbis megpróbál.

A pártfogó felügyelői tevékenység a helyreállító igazságszolgáltatás elvére épül. Célként fogalmazódik meg az esetében, hogy egyrészt szembesítse az elkövetőt tettének következményeivel, ugyanakkor kiutat mutasson neki abból a helyzetből, melynek eredményeképpen ilyen szituációba keveredett.

A pártfogó felügyelői tevékenység szerves részét képezi a közvetítői munka, melynek célja (akár bűncselekményről, akár szabálysértésről beszélünk) a fenti célok teljesítésén túlmenően a jogsértő cselekmény okozta károk minél hamarabbi jóvátétele⁷.

⁷ Igazságügyi Hivatal im.17. o.

A pártfogó felügyelet járulékos jellegű jogintézmény, hiszen önállóan nem, csak a büntetés, illetve más intézkedés mellett kerülhet sor az alkalmazására (rég. Btk. 70.§ (2) bek., a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. tv. (továbbiakban új Btk): 119. §)

Ismert, hogy a pártfogó felügyelet, mint intézkedés alkalmazására, annak végrehajtására csak a bíróság, vagy az ügyész jogerős határozata alapján kerülhet sor. (rég. Bv.tvr. 1.§ (1) bek., a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. tv. (továbbiakban Bv.tv.: XXII. fejezet, 310.§-317.§, különös figyelemmel a 315.§ fiatalokorra vonatkozó rendelkezésére)

Vannak esetek, amikor a pártfogó felügyelet nem választás kérdése, hanem kötelező módon, intézkedésként alkalmazni kell.

Mindig azt kell szem előtt tartani, hogy a pártfogó felügyelet sajátos, járulékos intézkedés. Az új Btk. az alábbi szakaszokban taglalja a pártfogó felügyeleti tevékenységre vonatkozó rendelkezéseket: új Btk. 69.§, 70.§ 71.§, kifejezetten fiatalokorra vonatkozóan az új Btk. 119.§.

Ezen intézkedés kötelező és fakultatív módon alkalmazható eseteit az alábbi módon csoportosíthatjuk a vonatkozó törvényi rendelkezések szerint (valamennyi elkövetőt figyelembe véve, életkortól függetlenül):

- Kötelező alkalmazási esetei:

- fiatalokkal szemben vádelhalasztás esetén (ekkor mindig az ügyész döntése az irányadó)
- életfogytig tartó szabadságvesztésből feltételes szabadságra bocsátás esetén (ekkor mindig a bíró döntési kompetenciája)
- fiatalokorra esetén a bírói kompetenciába tartozó esetekben:
 - feltételes szabadság tartama
 - próbára bocsátás próbaideje
 - szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje
 - javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás tartama
 - jóvátételi munkavégzés mellett

- Nem kötelező (fakultatív) alkalmazási esetei:

- felnőttkorúval szemben vádelhalasztás esetén (mindig ekkor az ügyész döntése az irányadó)
- felnőttkorúakkal szemben a bírói kompetenciába tartozó esetekben:
 - feltételes szabadságra bocsátás tartama
 - próbára bocsátás próbaideje
 - jóvátételi munka mellett
 - szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt

Az egyik legfontosabb BH, mely a pártfogás témaköréhez kapcsolódik, a BH1980. 231. számú, mely így szól: „A pártfogó felügyelet elrendelése akkor indokolt, ha alaposan feltételezhető, hogy ez az intézkedés is hozzájárul a vádlott eddigi életvitelének megváltozásához és az újabb bűncselekmény elkövetésétől való hatásos visszatartáshoz.”⁸

Előfordulhat, hogy a jogalkalmazó nem mindig helyesen, pártfogó felügyeletet rendel el. A joggyakorlat két legerjedtebb esete:

1. Kiutasítás mellett történő alkalmazása
2. Végrehajtásában felfüggesztett pénzbüntetés mellett történő alkalmazása.

Ezen utóbbi téves alkalmazásban mindenképpen meg kell említeni azt a BH-t, mely ennek az alkalmazási lehetőségét egyértelműen kizárta. Ez a BH.1985. 214.II. számú, mely kimondja, hogy „Végrehajtásában felfüggesztett pénzbüntetés mellett a pártfogó felügyelet elrendelése kizárt.”⁹

Az új Btk. XI. fejezetében találjuk a fiatalkorúakra vonatkozó külön rendelkezéseket. Látható módon a magyar büntetőjog nem teszi a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket önálló jogi kódexbe, holott egyes megközelítések szerint a fiatalkorúakkal való bánásmód, nemcsak pedagógiailag, pszichológiailag és szociológiai szempontokból igényel speciális megközelítést, hanem jogilag is. Összetett terület, sajátos életkori jellemzőkkel bíró embercsoport, mely sajátos megközelítést, bánásmódot és mindenekelőtt szakértelmet igényel. Alkalmas-e a magyar büntetőjogi szabályozás a fiatalkorúakkal szembeni megfelelő eljárás lefolytatására, vagy további, akár drasztikusabb szervezeti és szerkezeti változásokra van szükség? Ez még a jövő kérdése, ám már körvonalazódnak azok az elgondolások, melyek első lépéseként került bevezetésre a megelőző

⁸ BH1980. 231. (1961. évi V. törvény 82.§, 89.§ (6) bek., 1979.évi 11. számú tvr. 92.§, 97.§ (2) bek.)

⁹ BH1985. 214 II. (Btk. 82.§ (1) bek., 89.§ (6) bek.)

pártfogás intézménye, mely egy kifejezetten speciális jogi lépés volt a speciális életkorra tekintettel. Új intézmény, számottevő tapasztalatok még nincsenek. Majd esetleg pár év távlatában ismét vissza lehet térni arra a kérdésre, hogy elegendő-e a felnőttkorúak büntetőjogának egyszerűsített változataként értelmezni a fiatalkorúak büntetőjogát és egy külön fejezetben szabályozni a rájuk vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályokat, vagy sem!?

Az új Btk. a 106.§ (1) bekezdésében ekképpen szól: „ A fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy a büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani.”¹⁰

Folyamatosan hangsúlyozza a törvénykönyv, csak úgy, mint a régi Btk., hogy mindig elsősorban az intézkedések alkalmazására kerüljön sor a jogalkalmazó szempontjából, valamint abban az esetben kerüljön sor a büntetések közül is a szabadságelvonással járó büntetések alkalmazására, ha az intézkedés és a büntetés célja más módon nem érhető el.¹¹

A szankció alkalmazásakor a megkívánt sorrend az alábbi¹²:

- szabadságelvonással nem járó intézkedés
- szabadságelvonással nem járó büntetés
- szabadságelvonással járó intézkedés
- szabadságelvonással járó büntetés

A pártfogó felügyelők ebben a sorrendiségben minden egyes lépcsőfoknál ott állnak és teljesítik a rájuk rótt komplex feladatokat.

Mik is ezek a feladatok?

Hivatásos pártfogók¹³	
Bűnmegelőzési tevékenység	Érdekképviselet
A bűnisméltlés vonatkozásába a fiatalkorút	Gyermekevédelmi intézkedések

¹⁰ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 106.§ (1) bekezdése (továbbiakban: új Btk.....im.)

¹¹ Új Btk.....im.106.§ (2)-(3) bek.

¹² Belovics Ervin,Nagy Ferenc, Tóth Mihály: Büntetőjog I. (Általános Rész), második, hatályosított kiadás, HVG-ORAC, Bp., 2014., 528.p. (továbbiakban: Belovics Ervin, Nagy Ferenc.....im.)

¹³ Váradi Erika: A hivatásos pártfogók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében, FACULTAS NASCITUR, a Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi karának kiadványa, Miskolc, 2001., 533-534-o. (továbbiakban: Váradi Erika.....im.)

veszélyeztető körülmények feltárása, segítség a társadalmi beilleszkedéshez.	kezdeményezése,
Végrehajtás Környezettanulmány és kockázatértékelés elkészítése, előírt magatartási szabályok teljesítésének kötelezettsége	Kapcsolattartás Értesítés az általa kezdeményezett intézkedésekről az illetékes fórumok felé (pl.: jegyző)
Kiegészítő tevékenység Információszerzés a pártfogoltról, esetmegbeszéléseken való részvétel, illetve ennek kezdeményezése, tájékoztatás az ügyész, bíróság felé	Közéleti, szakmai tevékenység Kezdeményezés a gyermekjóléti szolgálatok felé a fiatalok foglalkoztatási, képzési lehetőségeinek kiszélesítése érdekében, szakmai javaslatok új ellátási formákra, külön magatartási szabályokra tett javaslatok a fiatalok sajátosságaira tekintettel

A korábbi szakmai anyagok problémaként hozták fel, hogy a fiatalok elkövető mellett egészen a vádemelésig nem áll senki. Ennek a problémának a kiküszöbölése érdekében született meg a megelőző pártfogás intézménye, mely még nem tud érdemleges információval szolgálni a gyakorlati használhatóságáról, azonban a fenti problémára egyfajta válaszul szolgál.

A pártfogói felügyelet során a pártfogolt köteles megtartani a számára előírt általános és speciális magatartási szabályokat, melyek be nem tartása a büntetés kiszabásához, a büntetés végrehajtásának elrendeléséhez, valamint az eljárás folytatásához vezethet. Hogy hogyan működnek a gyakorlatban ezek a magatartási szabályok, milyen a fogadtatásuk, a betartatási siker százalékuk, arra a szakdolgozatomban egy külön fejezetet szenteltem.

Képes-e a magyar pártfogói hálózat megfelelni az elvárásoknak és eleget tenni a rájuk háruló egyre nagyobb számú feladatnak?

A pártfogók munkájával kapcsolatban kritikaként említették, hogy a pártfogók munkáját is nehezíti, hogy a fiatalok elkövetőkre vonatkozó joganyag csak minimális szintű eltérést mutat az általános (felnőttkorúak) szabályokhoz képest. Az alkalmazott szankciórendszer egyes vélemények szerint

szegényes, mely az igazságos és a tettel arányos jogkövetkezmények elv érvényesülését is veszélyezteti¹⁴.

A fiatalkorú terheltekkel szemben alkalmazott pártfogói védelem még nem biztos, hogy a tényleges és valódi védelmet jelenti a pártfogoltak számára. Megvan-e a fiatalkorúakkal foglalkozó szakembereknek a megfelelő, speciális ismeretük ahhoz, hogy speciális személyekről döntsenek? Hiszen a fiatalkorúak annak minősülnek. A megfelelő szakismeretük hiányával az eljárás során, annak minden egyes szakaszában (nyomozás, bírói szak, végrehajtás→pártfogó) szembesülhetnek a szakemberek.

Mi is a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható szankciók célja? Az, hogy a fiatalkorú a helyes irányban fejlődjön vissza, illetve beilleszkedjen a társadalomba. Ehhez azonban a legfontosabb kritérium, hogy a fiatalkorú megértse, helytelenül cselekedett. Ha ezt nem érti meg, akkor a rá mért büntetést is súlyosnak ítéli meg, azaz megkérdőjeleződik innentől kezdve, hogy a kiszabott büntetés, vagy intézkedés visszatartó hatása a jövőben hogyan fog érvényesülni?! Ez dilemma, nem csak a fiatalkorú elkövetők esetében.

Mindig van egy ok-okozati viszony, ez is az. A miért-et megértetni egy még kiforratlan személyiséggel nagyon nehéz. Anélkül, hogy most a korábbi pedagógiai tanulmányaimat taglalni kezdeném, elmondhatom, hogy a Büntető Törvénykönyv és minden egyéb kapcsolódó jogszabály csak abban az esetben fogja elérni a célját a fiatalkorúakkal kapcsolatosan, amennyiben a legelső pillanattól kezdve következetesen és válaszokkal felel a fiatalkorú kimondott és ki nem mondott kérdéseire. Az igazságszolgáltatás sokszor már nem képes kitölteni a szülői nevelés által hagyott űrt, pótolni a nevelési hiányosságokat, de valahol nem is ez a feladata. Azonban abban igenis nagy a felelőssége, hogy mentse a menthetőt. Ehhez kell a megfelelő szakértelem és intézményi hálózat, melyben dandár szerep jut a pártfogóknak.¹⁵

A szakdolgozatomhoz kapcsolódó anyaggyűjtés során más országokban alkalmazott gyakorlatok felvázolásával is találkoztam. A Németországban alkalmazott modellt sok szakember példaértékűnek tartja, ahol a cél a fiatalkorú személyiségének helyes irányba terelése, ezért a legfontosabb információk a fiatalkorú előéletére, a bűncselekmény elkövetéskori és a később is fennálló személyiségállapota alapján diagnosztizált személyiségfejlődésére vonatkoznak. A német modell nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a fiatalkorúak ügyében eljáró bíró és ügyész megfelelő,

¹⁴ Dr. Kerezi Klára-Dér Mária: Az alternatív szankciók összefüggései, Magyar Jog, 1998/5., 275.o.

¹⁵ Váradi Erika.....im.539.o.

nevelésben képzett és tapasztalt bíró legyen. Nem kötelező előírás, de ugyanakkor mégis elvárás a fiatalok ügyeiben ítélkező bírával szemben, hogy pszichológiai és pedagógiai ismeretekkel rendelkezzen és a szociális munka terén is szerezzon némi gyakorlatot.¹⁶

Abból még valóban nem volt baj, hogyha a szakember, legyen az egy ítélkező bíró, több lábon áll és sokoldalú ismerettel rendelkezik.

Visszatérve a magyar joggyakorlathoz megállapíthatjuk, hogy ez a szakismerethiány érezhető a büntetőeljárás vagy akár a szabálysértési eljárás minden szakaszában és okoz(hat) nehézségeket a jogalkalmazók számára, így a pártfogó felügyelőknek is.

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységét, a vonatkozó (hatályos) rendeleti szabályok szerint, az alábbi feladatok jelentik még a fentiekén túlmenően¹⁷:

- Pártfogó felügyelői vélemény és a környezettanulmány elkészítése
- megelőző pártfogás
- a közvetítői eljárás lefolytatása
- a közérdekű munka végrehajtása
- a pártfogó felügyelet végrehajtása (fiatalokra vonatkozó külön szabályokkal)
- a kiegészítő pártfogó felügyelői tevékenységek (ideértve a büntetés-végrehajtással összefüggő pártfogó felügyelői tevékenységet, mely a Szolgálat szervezeti egységéből a hagyományos értelemben kikerült büntetés-végrehajtási pártfogó munkáját jelenti, aki már nem dolgozik az eljárás többi szakaszában és más büntetések során feladatot teljesítő pártfogókkal együtt. Sem a mindennapos munkában, sem a hivatalos helyiséget illetően.)

A pártfogó felügyelői munka dilemmája (kontroll vagy segítség, avagy mindkettő?)

A pártfogó felügyelők munkájával kapcsolatos dilemmákra már korábban is kitértem, de most kicsit részletesebben is szeretnék foglalkozni ezzel a kérdéssel.

A pártfogó felügyelet célja a törvényi megfogalmazás szerint kettős természetű, azaz egyrészt az elkövető (itt most nem számít, hogy milyen életkorú) ellenőrzésével és irányításával elősegíteni annak megakadályozását, hogy ismételten bűncselekményt, (vagy újabban szabálysértést) kövessen

¹⁶ Váradi Erika.....im.549.o.

¹⁷ A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) KIM rendelet (hatály: 2015. április 1.-)

el, másrészt segítséget nyújtson a társadalomba való beilleszkedéshez, visszailleszkedéshez, a szociális feltételek megteremtésében közreműködjön¹⁸.

A pártfogó felügyelő a nevében hordozza ezt a kettősséget. Pártfogó, azaz támogató, segítő, ugyanakkor felügyelő, azaz revizor, kontroll.

A pártfogoltnak joga, hogy (ismételten) beilleszkedjen a társadalomba, munkához, szálláshoz jusson, letelepedhessen, így joga van az ehhez kapcsolódó segítségnyújtáshoz. Ezekben az esetekben a társadalomba való be-és visszailleszkedés kötelezettséggként is megjelenik a pártfogolt számára, azaz visszaköszönnek a magatartási szabályok között, így azt láthatjuk, hogy valamelyest összerosódik a jog és a kötelezettség, ami jogalkalmazási problémákat vethet fel.

A betartandó magatartási szabályok (bíróági határozatban előírt magatartási szabályok, a pártfogó felügyelőnek és a rendőrségnek a magatartási szabályok megtartására és ellenőrzésére vonatkozó rendelkezései, kért felvilágosításnak eleget tenni, a pártfogóval való rendszeres kapcsolattartás kötelezettsége.....) megszegése egyértelmű szankcióval jár. A kötelezően betartandó és előírandó, illetve a fakultatívan alkalmazott magatartási szabályok (távoltartás, látogatási tilalom, italfogyasztási tilalom, tanulmányok folytatása, részvétel előírása közösségi foglalkozásokon.....stb.) olyan magatartási szabályok, melyek valamilyen szinten korlátozzák a pártfogoltak mozgási és cselekvési szabadságát. Ebben kell, hogy a pártfogó felügyelő a pártfogoltat segítse, felügyelje egy személyben.

A pártfogó felügyelet nem tekinthető pusztán szociális intézkedésnek, hiszen nem szociális munkásokként végzik a tevékenységüket a felügyelők, de nem is büntetés-végrehajtási tisztviselők a szó legszorosabb értelmében. A pártfogó felügyelők valahol a kettő között helyezhetők el.

Kritikaként fogalmazódott meg a pártfogó felügyelői munkával kapcsolatban, hogy a jogalkotó nagyon körbepátyázta a kontroll jogszabályi biztosítékait, azonban a segítséghez nem sok kapaszkodót biztosít¹⁹.

A hivatásos pártfogó tagadhatatlan módon végrehajtási szerepre kényszerül, hiszen egyértelmű intézkedési kötelezettség terheli, mikor észleli, hogy a pártfogolt az előírt magatartási szabályokat megszegte. Kérdésként merült fel, hogy egy hatékony módon működő pártfogó felügyelői hálózatnak a kezébe kellene-e tenni annak mérlegelését, hogy mondjuk a magatartási szabály megszegésében

¹⁸ Dr. Szabados János: A pártfogó felügyelet végrehajtásának tapasztalatai, Bűnügyi Szemle, 1990, 10. szám, 52.o. (továbbiakban: Dr. Szabados János.....im.)

¹⁹ Dr. Kerecsi Klára: A pártfogás dilemmája: kontroll vagy segítő kapcsolat?, Esély, 1990. 5., 61.o. (a továbbiakban: Kerecsi Klára.....im.)

mennyire vétkes a pártfogolt? Ezt tovább gondolva pedig megadni a pártfogónak azt a jogot, hogy amennyiben a körülmények mérlegelése során azt látja, hogy a vétkesség mögött nincs szándékosság, akkor ezért ne kelljen a szükséges intézkedéseket megtennie?

Ez egy gondolatmenet volt a részemről, mert véleményem szerint itt lehetne például a pártfogók segítő munkáját és támogatását részben előtérbe helyezni. Ha már az ő „kezükből” van a pártfogolt, akkor lehessenek kissé a „bírák” is. Ehhez persze elkerülhetetlen a megfelelő szakmai képzettség és felkészültség, melyről az előzőekben már említést tettem.

Egyetértek Dr. Kerezi Klára azon nézetével, mely szerint egy-egy pártfogó önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a szervezet hatékonyan megfeleljen a vele szemben támasztott törvényi, rendeleti és társadalmi elvárásoknak²⁰. Szükséges ehhez a megalapozott bírói ítélet, a gondozó-segítő tevékenység infrastrukturális kiépítése, valamint a civil társadalom minél nagyobb térnyerése a bűnmegelőzésben²¹.

A pártfogó felügyelői munka segítő jellegének fontos momentuma a megelőző pártfogás bevezetése, amelyben talán minden eddiginél markánsabban ölt testet a pártfogás, a szó legszorosabb értelmében.

„A fiatalkorúak büntetőjogának fő pillére a pártfogó felügyelet”²² Minden jogelv, ami megfogalmazódott a fiatalkorúakkal kapcsolatban, a büntetőjogban és a büntető eljárásjogban, a pártfogó felügyelőkön keresztül érvényesül. Ez tény, ezért egyértelműen kijelenthetem, hogy minél jobban beleláttam a pártfogó felügyelők munkájába és ismertem meg őket, mint embereket és mint pártfogókat (szakembereket), annál inkább egyértelművé vált, hogy a fiatalkorúak büntetőjoga, annak jövője, hatékony alkalmazásának a lehetősége a pártfogó felügyelet hatékony működésén, megfelelő szervezeti felépítettségén és a pártfogó felügyelők elhivatottságán alapul.

A pártfogó felügyelet gyakorlati oldalról történő megismeréséről még nagyon sokat lehetne írni, magam is csak felvillantani tudtam részleteket erről a szép és egyre több cél elérésében szerepet játszó munkáról, intézkedésről.

²⁰ Dr. Kerezi Klára.....im.63.o.

²¹ Dr. Kerezi Klára.....im.63.o.

²² Fülöp Ágnes-Nagy Emese: Új törekvések a fiatalkorúak büntetőjogában, Kriminológiai Tanulmányok, 42. kötet, ORKI Kiadó, Bp., 2005., 312.o.,

Talán ők a fiatalokúak „apostolai”, hogy a szakdolgozatom elején citált Szent II. János Pál pápa gondolatát idézzem.

A szakjogászai képzés során írt szakdolgozatomat, s azon keresztül ezt és más tanulmányaimat, publikációimat részben gondolatébresztőnek szántam, mellyel talán hozzájárulhatok a pártfogó felügyelet még hatékonyabb, még sikeresebb működéséhez.

Amit pedig el kell(ene) érni, hogy az értékrend mindenkinél helyre billenjen:

„...az életben nem a büntetés, vagy az attól való félelem riasztja el leghathatósabbban az embert a bűntől, hanem az a meggyőződés, hogy nem éri meg.”

(Bruno Bettelheim)

Hivatkozott irodalom:

Hivatkozott irodalom/Jogszabályok:

- 1./ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C törvény
- 2./ A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI.29.) KIM rendelet
- 3./BH 1980. 231; BH 1985. 214

Hivatkozott irodalom/Szakcikkek, egyéb szakirodalom:

- 5./ Belovics Ervin, Nagy Ferenc, Tóth Mihály: Büntetőjog I. (Általános Rész), második, hatályosított kiadás; HVG-ORAC, Budapest, 2014.
- 6./ Dr. Kerecsi Klára-Dér Mária: Az alternatív szankciók összefüggései, Magyar Jog, 1998/5. szám
- 7./ Dr. Kerecsi Klára: A pártfogás dilemmája: kontroll vagy segítő kapcsolat?, In: Esély, 1990.5.
- 8./ Dr. Szabados János: A pártfogó felügyelet végrehajtásának tapasztalatai, In: Belügyi Szemle, 10. szám, 1990.
- 9./ Fülöp Ágnes-Nagy Emese: Új törekvések a fiatalkorúak büntetőjogában, Kriminológiai Tanulmányok, 42. kötet, ORKI Kiadó
10. / A pártfogó felügyelői tevékenységre vonatkozó jogforrások, definíciók, ügymenetmodell, válogatott szakbibliográfia és iratminták tára (Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatának tájékoztató és oktatóanyaga, gyűjtemény, 2009.)